

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Ilarion V. Felea

ABONAMENTUL
Pentru particulari pe an 1000 lei.

Două decenii dela moartea episcopului IOAN I. PAP

În 21 Ianuarie a. c. s'au împlinit douăzeci de ani, decând episcopul Ioan, după botez Ignatie, a părăsit viața vremelnică, ca să se înșirue în falanga vrednicilor săi antecesori episcopi, cari au ilustrat tronul episcopesc din Arad.

Se cuvine ca, după un interval de două decenii, să ridicăm vălul tăcerii depe lespedeaa mormântului său, căci amintirea oamenilor de valoare din trecutul nostru sbuciumat și evocarea faptelor mărețe înfăptuite de ei pentru Biserică și neam, însuflă curaj și forțe noi în inimile noastre.

Cu cât trece vremea, și ne îndepărtăm mai mult de timpul și împrejurările maștere, în cari a activat cu hărnicie acest prelat vrednic, figura lui se conturează tot mai intensiv pe filele istoriei noastre. Fiu al brazdei, din Bihor, de unde s'au ridicat atâtea energii și valori, cari prin propriile lor puteri au ajuns la locuri de înaltă răspundere, episcopul Ignatie a adus din țara lui de baștină un ansamblu din cele mai autentice și mai sănătoase virtuți și însușiri, specifice rasei noastre.

Spirit prevăzător, minte scăpărătoare, psiholog neîntrecut, caracter energetic și inimă caldă, au fost însușirile cari au îmbrăcat într'o aureolă de prestanță și demnitate persoana episcopului Ignatie. De statură înaltă, cu înfățișare biblică, cu privire ageră și pătrunzătoare, vecinic cu un humor în colțul gurei, apoi cu casă modestă, cu îmbrăcăminte sobră și cu un fel de sărăcie nobilă, așa l'am cunoscut. Exemplul acestei desinteresări și al înaltei sale onestități, era cea mai puternică lecție, pentru ceice veneau în contact cu dânsul. Era un părinte, în fața căruia te simțeai într'un climat de încredere liniștită, ca să-ți spui durerile și să-i ceri sprijinul.

Pătruns de-o înaltă moralitate și cinste impecabilă, el a purtat povara Episcopiei noastre pe linia destinului românesc, în vremuri de grea cumpănă, când guvernul unguresc din Budapesta, fabrica cele mai draconice legi pentru magharizarea învățământului nostru și peste tot pentru magharizarea popoului român.

Riguroasele silogisme și interpretări șoviniste de

paragrafe, — cu tendințe de-a ne răpi unele drepturi, — ale guvernului maghiar, le manevra și le respingea cu o simplitate și îndrăzneală uluitoare. Sunt evocatoare protestele energice ale acestui Episcop, înaintate guvernelor ungurești, când era vorba să aperse *autonomia* Bisericii noastre.

Anul 1918 va fi pururea un titlu de glorie pentru episcopul Ignatie, când în atmosfera sguuitoare a războiului mondial, guvernul unguresc, violând autonomia Bisericii noastre, a trimis la Sinodul Eparhial din Arad, în calitate de comisar, pe cel mai fanatic ungar, pe deputatul koșutist: Barabás. Atmosfera era supra încărcată. Privirile celorlalte eparhii și ale tuturor românilor erau îndreptate spre Aradul re-deșteptării și rezistenței noastre românești. Era vorba de apărarea autonomiei parlamentului românesc, în care era reprezentată Biserica din Crișana și Banatul timișan.

În Dumineca Tomei, după sfânta liturghie, episcopul Ignatie a deschis debaterile Sinodului, în sala festivă a Academiei Teologice. Comisarul guvernului era de față. Sala și galeriile erau arhipline de public. Surescitația era la culme, sufletele clocoteau. După cuvântarea Episcopului și după o vorbire scurtă dar vibrantă a deputatului V. Goldiș, Episcopul — pur și simplu a luat pe Comisar, — rămas buimăcit, care nu știa o iotă românește — de braț și între aplauzele frenetice ale publicului, l-a scos afară, spunându-i, cu un surâs sarcastic, că Sinodul și-a încheiat debaterile pentru anul curent.

Episcopul Ignatie a condus cu multă iscusință destinele Mitropoliei Ardealului în timp de sedisvacanță și în vremuri sublime și glorioase, când dorbanțul român a împins front erele României la granițele de azi.

În loc de orice elogiu de circumstanță, fixăm aci că, episcopul Ignatie Pap a trecut în istorie, la răspântie de veacuri, când s'au turnat noi tipare de viață pentru poporul român și Biserica sa; tipare ce vor îmbrăca în aureolă de strălucire milenile viitorului nostru. Conștiu fiind că granițele unei țări se fixează mai întâi în suflete, la Adunarea dela Alba-

Iulia, ținută la 1 Decembrie 1918, a rostit — în calitate de lt. mitropolit al Ardealului și vicepreședinte al acelei Adunări, — imperativele categorice ale Bisericii românești. Cuvintele sale înflăcărâte și biblice, dela acel măreț act, vor rămânea neperitoare în istoria neamului românesc.

Dar mai presus de toate, acest episcop cu figură venerabilă, a fost preot. Preot cu viața și cu faptele sale. Preot între împrejurări maștere, dar cu dragoste înflăcărată pentru chemarea în slujba căreia și-a pus tot elanul sufletului său cucernic. Era un fanatic al cultului divin și un cântăreț neîntrecut.

Fără să fi făcut studii superioare de teologie, a sesizat în mod uimitor noul curent de viață spirituală, răspândit de generația mai tină de preoți depe atunci, sub conducerea profesorului de teologie Dr Nicolae Bălan, azi mitropolit al Ardealului și de poetul O. Goga.

Și-a început cariera ca dactilograf și, trecând prin toate rezorturile administrației bisericești, cu noștea perfect toate șuruburile acestei administrații. Când a devenit nestorul episcopatului din Ardeal, toți episcopii mai tineri veneau la dânsul după sfaturi și indicații.

Stăpân pe-o memorie uimitoare, cerea din arhiva consistorului acte cu indicarea numărului, așezate acolo înainte cu zeci de ani.

Episcopul Ignatie a fost un cărmăciu disciplinat, care impunea disciplină și altora. Cu cei lipsiți era milos, cu cei recalitrânți era energic. Generații întregi de preoți au primit din sufletul acestui prelat venerabil sfânta împărtășanie a cinstei, a omeniei și a bunei cuviințe.

În aprecierea oamenilor nu s'a înșelat nici când. Consilierii și funcționarii episcopiei, aduși de dânsul la centrul Eparhiei, ca: Goldiș, Păcățianu, Ciuhandu, Muscan, Călnicean și alții, au fost pilastrii de granit, pe cari s'a răzimat și înălțat: prestața, demnitatea și renumele bun al Consistorului din Arad.

Sufletul său a fost un rezervoriu de înțelepciune inepuizabilă, din care a țâșnit o mulțime de satire amuzante și zeflemiste. Cunoștea oamenii și realitatea vieții, în toate amănunțele. La prânziurile dela Episcopie, la diferite întruniri și conveniri, arunca săgeți ironice, îmbrăcate într'un lirism amuzant, care descrețea și cele mai serioase frunți.

Episcopul Ignatie a fost și un econom harnic. De numele lui este legată renovarea Catedralei din Arad, în anul 1906, când a cinstit această Catedrală cu un clopot mare, procurat din economiile sale particulare. În anul 1921, cu cheltueli câștigate dela ministrul Goga, a pictat aceasta Catedrală și a pro-văzut-o cu trei clopote. — Internatul de fete eparhial, ridicat din dania mecenatului V. Stroescu și din fondul preotesc, s'a edificat și predat destinației

sale mărețe sub conducerea înțeleaptă a episcopului Ignatie.

Din economiile salariului său modest depe vremea regimului unguresc, a adunat ban lângă ban, până a făcut frumoasa sumă de un milion de lei, pe care a fâsat-o ca fond de burse, pentru studenții Academiei Teologice din Arad.

Episcopul Ignatie și-a orânduit odihna trupului său, îmbătrânit în fapte mari, sub altarul bisericești edificată de el în comuna sa natală Pocioveliste.

Florile amintirii și ale recunoștinței pioase le depunem pe mormântul său. Iar generațiile de tineri ce se ridică, să învețe din exemplul vieții lui, că un popor progresează și se înalță prin muncă intensivă, coordonată cu principiile creștine și cu legile firești, emanate din datorința ce-o avem față de neam și Biserica românească.

Pe sfântul prestol al altarului din frumoasa bisericuță din comuna Pocioveliste, se proiectează în mod luminos aureola moralei, a vredniciei, a corectității și a cinstei, cari erau întruchipate în persoana venerabilă a episcopului Ioan Ignatie Pap.

Prot. Simion Staza

Sinodul dela Chișineu-Arad

O convocare

S'a scurs aproape un veac dela sinodul ce s'a ținut la Chișineu-Criș, între 17 Martie și 18 Aprilie v. 1849 și puține informații s'au publicat asupra lui. În limita timpului liber, vom reproduce din când în când, câteva documente asupra acestui eveniment important din istoria diecesei noastre, în anii revoluției dela 1848.

Sinodul dela Chișineu-Criș se numește oficial „Adunarea Diecesii greco-neune române arădane”. Din actele vremii, aflăm că, la 21 Februarie v. 1849, „ablegatul” Ioan Dragoș fusese numit la Arad, comisar al guvernului revoluționar maghiar, „fiindu-i lui încredințat bunul și ocărnuirea diecesei, prin sfătuire cu Consistoriile, au prin o adunare reprezentativă, după cum i se va părea, într'un lucrare a lua”. La 22 Februarie, Consistorul din Oradea-Mare solicitase ținerea acestei „adunări diecesane”. În sfârșit, la 27 Februarie, episcopul Gherasim Raț anunța pe comisarul Ioan Dragoș, între altele și despre intenția sa de a se retrage din cauza slăbiciunilor virsteier spunea el, și îl provoca în privința numirii unui vicar episcopesc la Arad.)

1) Pentru datele de mai sus, cf. Protocolul Adunării Diecesii greco-neune române arădane... în orașul Chișineu, ce este întemeiat în comitatul Aradului, în ziua de 17 29 lunei Martie anului 1849, s'au început și următoarele zile întins s'a ținut... (Arhiva Cons. arădan, anul 1849).

Ioan Dragoș a venit la Arad și, după constăturile ce au avut loc între episcop și el, s'a fixat data deschiderii sinodului la 17/29 Martie 1849, la Chișineu-Criș. Aradul era evitat din cauza nesigurății, căci încă din Octombrie 1848, începuse bombardamentul asupra orașului din Cetate, unde se găsea garnizoana austriacă. În oraș, încă din Iunie 1848, primăria lansase un apel pentru formarea gărzilor de apărare împotriva Sârbilor Ceaichiști, care ridicaseră, la Sirmiu, steagul revoluției contra dominației ungurești. Banatul era, astfel, nesigur pentru Unguri.

Episcopului Gherasim Raț îi reveni datoria ca să lanseze convocările pentru sinod și una dintre acestea ni s'a păstrat în colecția de acte școlare rămase dela Dimitrie Constantini, la Palatul cultural din Arad. El era convocat în calitatea lui de „director”, adică inspector general al Districtului literalic al Orăzii-Mari, al regiunii școlare ce cuprindea aproape întreaga dieceză a Aradului, ca întindere.

Documetul ce-l publicăm mai jos, precizează și rosturile acestui sinod extraordinar, care trebuia să rezolve unele dintre problemele mari școlare sau bisericești, ce-și așteptau de multă vreme soluționarea. „Congresul” la care se face aluzie, e cel proiectat la Timișoara în vara anului 1848, după adunarea dela Lugoj, sub conducerea lui Eftimie Murgu. La ordinea zilei figura atunci despărțirea ierarhică de sub Sârbi. Evenimentele politice și, mai ales, militare din Banat au împiedecat atunci convocarea acestui congres național și bisericesc, pentru care se și desemnaseră delegații.

Speranțele ce le puneau unii dintre fruntașii Românilor în liberalismul unguuresc, s'au dovedit în curând, de iluzorii. Sinodul dela Chișineu-Arad rămâne totuși ca un moment de tumultuoasă afirmare a vieții românești, îndelung oprimate, ce se cerea stăpână pe toate resorturile manifestărilor noastre politice și culturale.

Redăm mai jos scrisoarea de convocare, adresată lui Dimitrie Constantini:

48

1849.

Domnule districtual Directoriu!

În stările aceste de acum, în care se află țara statul sănătății noastre împedându-ne de a putea deregătoria, după cum poftim, a o duce, de bine am aflat Inalta Ocărmuire a Țării a o ruga pentru aceea, ca pe Noi pe o vreme, dela povățuirea ocărmuirii Eparhiei a nu mântui și în urmare, pentru ducerea treburilor diecesane, până la mai bună însănătoșire a noastră, un vicariu timpural a nu orândui să binevoască, a cărui vicariu alegere, după ascultarea și pofta preoțimei și a poporului diecesan, așa și cu încurgerea noastră trebuind să fie; fiindcă lângă aceasta, Ocărmuirea Țării dorește înbunătă-

țirea stării preoțimei noastre, aducerea unui rând mai bun la Consistoriu, organizarea institutelor Teologiei și a Preparandiei și îndreptarea shoalelor și celor mai mici; și toate aceste cât mai curând întru lucrare a le lua, ablegatului dietal, Domnului Ioan Dragoș, carele e bărbat născut din sângele nostru, cu râvnă cătră relege și shoale, le au și încredințat, trimițându-l în privința aceasta de comisariu cu deplină putere.

Noi, după constătuire cu numitul D. ablegat, pomenitele poște ale ocărmuirii țărane¹⁾ cu folos bun a le săvârși mai ușor și mai cu cale am văzut a se putea prin un sinod diecesan, la carea adunare a Diecesii noastre, afară de preoți și mirenii acei, cari încă pentru congresul ce trebuia să se țină în anul trecut la Timișoara, de deputați au fost aleși, să fie chemați încă câțiva bărbați, din partea inteligentă și și din sinul poporului; așa din partea institutului Teologiei, un individuu; dela institutul Preparandiei, eară unul și Directoriul districtual al Shoalelor; și din Mănăstirea noastră a Hoșului, încă unul.

După aceasta constătuire a noastră, ci. comisariu, D. Ioan Dragoș, a și rânduit ținerea adunării acestia în zioa 17/29 lunei Martie a. c. 1849, a se deschide, adecă joi, 5 săptămâni în post, în orașul Chișineu, carele e întemeiat în comitatul acesta al Aradului, provocându-ne pre Noi din diregătoria a face conchiemare, după zisele mai sus.

Drept-aceea, Dtale ca Directoriului distr. a Shoalelor națiunale, în numele Ci. Comisariu, cu aceasta și încredințăm ca pe zioa mai sus numită, în orașul Chișineu, în orele de dimineață, la adunarea aceasta diecesană, carea din mila lui Dzeu, Noi în persoană voim a o deschide și după stările îprejur a o povățui, de față și fii și la desbaterea lucrurilor, întru aceea, parte să iei și de acolo numai cu scirea Præsidiului și cu încheierea adunării, să te îndepărtezi.

Celora, cari la sfătuirea aceasta diecesană prin Noi sunt chieamați, Ci. Comisariu, pentru spesele de lipsă, diurn a li să plăti, dela Ocărmuirea Țării rânduială a dobândit, iară despre cvartiruri cuviincioase peste tot timpul adunării și până acum numitul D. Comisariu înainte a se îngriji, n'a întârziat.

Dat în Cuvin, în 6-a Martie 1849.

Gerasi. Raț Epcp.²⁾

Publicată de Ed. I. Găvănescu

¹⁾ Adică, a țării.

²⁾ Îscălitura a fost aplicată cu ștampila. Vo. „Către Dimitrie Constantini, la Arad, sub nr. 27.” În arhiva Palatului cultural din Arad. Original, în chirilice.

Despre ce să predicăm?

Duminecă în 25 Februarie 1945 să vorbim despre:
CULTUL RELIGIOS.

Trăirea religioasă se manifestă cu deosebire prin credință, prin cult, prin virtuți și prin fapte bune. Despre credință, virtuți și fapte bune vorbim altădată. Acum vorbim despre cultul religios.

Prin cultul religios înțelegem cinstirea, chemarea, închinarea și adorarea lui Dumnezeu. Nu este suficient de om religios care să nu simțească dorința arzătoare de-a invoca numele lui Dumnezeu, trebuința de-a i se închina respectuos, recunoștința de a-i mulțumi pentru darurile și binefacerile primite, nevoia de a-i cere ajutorul și binecuvântarea, plăcerea de a-i iubi, adora și proslăvi din toată inima. Cultul este împlinirea dorului după Dumnezeu, trăirea și manifestarea religiosității.

Din tendința și trebuința cultului religios, s'au ridicat cele dintâi altare, s'au zidit cele dintâi temple, s'au făcut cele dintâi rugăciuni, s'au adus cele dintâi jertfe, s'au consacrat cele dintâi altare, s'au dedicat cele dintâi persoane, s'au instituit cele dintâi sărbători, s'au compus cele dintâi imne, s'au scris cele dintâi cărți, s'au creat cele dintâi opere de artă și s'au organizat cele dintâi servicii, rituri și ceremonii religioase. În serviciul cultului religios se pun cele dintâi genii creatoare, cele mai multe brațe de lucru și cele mai mari dintre bogățiile pământului. În fervorile, emoțiile și practicile cultului religios apar cele dintâi scânteieri de lumină, din care se naște și se îmbogățește zestrea cea mai scumpă a omenirii, cultura.

Cultul religios e cel mai vechiu și neîntrecut mijloc de *cultură morală* și *solidaritate socială*. În exercițiile cultului religios se împlănesc instinctele și se înfrânează; se trezesc conștiințele și se luminează; se modelează sufletele și se îmbunătățesc; încolțesc și se cultivă virtuțile. Cultul religios creiază în și între oameni o atmosferă divină de pace și iubire, de bucurie și frăție, de bunătate și iertare, de egalitate și libertate. Aci, în practicile cultului divin, dispar — mai mult decât oriunde — inegalitățile deosebirile naturale dintre învățați și neînvățați, bogați și săraci, tari și slabi; aci întâlnim societatea ideală: pacificată și înfrățită. Cea mai curată și pilduitoare viață religioasă, morală și socială respiră și trăește prin cult.

Câtă deosebire este între o adunare de credincioși, în care se oficiază un cult religios sau se celebrează o sărbătoare, și o adunare de cetățeni în care se comemorează anumite evenimente sau se reclamă anumite drepturi!... „Oricine a practicat într'adevăr o religie, știe bine că cultul este acela, care face să se nască impresiile de bucurie, de pace lăuntrică, de seninătate, de entusiasm, care sunt pentru credin-

cios proba experimentală a credințelor sale“ (Dürkheim). Toate credințele religioase se întemeiază pe „experiența specifică“ a cultului, pe trăirea religioasă, care — deși încă nestudiată și neînțeleasă deajuns — are o valoare demonstrativă egală experiențelor științifice.

Este adevărat că în vechime, la primitivi și chiar la unele popoare istorice, aflăm forme de cult eronate și deviate, cum a fost cultul soarelui, cultul lunii, cultul stelelor, cultul spiritelor, cultul morților, cultul naturii, cultul pământului-mamă, cultul împăraților, etc. dar sub toate aceste forme de cult se întâlnește aceeași trebuință de purificare, de închinare și adorare sfântă, pe care o întâlnim în toate religiile istorice și cu deosebire în creștinism.

În religia creștină, cultul religios ajunge la culmea perfecțiunii și a spiritualității. Închinarea în spirit și în adevăr devine condiția esențială și regula eternă a cultului religios, „Dumnezeu e Duh, și cei ce i se închină se cade să i se închine cu duhul și cu adevărul“ (In 4, 24).

Cultul religios în creștinism are o întreită funcțiune sau formă de manifestare: internă, externă și publică sau socială. *Cultul interior* este adorarea lui Dumnezeu în lăuntru conștiinței, în inimă, prin toate facultățile sufletului. Nu există cult religios adevărat, fără să îndeplinească cerința aceasta esențială. Când lipsește condiția aceasta din împlinirea cultului religios, interioritatea, atunci cădem în formalism, în falsitate, în fățarnicie, în scârba oamenilor și în osânda lui Dumnezeu. La unii ca aceștia se referă cuvintele biblice: „Poporul acesta se apropie de mine cu gura și mă cinstește cu buzele, dar cu inima lui este departe de mine“ (Mat. 15, 8). — *Cultul exterior* este adorarea lui Dumnezeu cu toată ființa noastră sufletească și trupească. Nu numai sufletul, ci și trupul este chemat să practice cultul. În calitate de făptură față de Creator și în virtutea unirii intime care există între suflet și corp, acesta din urmă, trupul, este anume destinat să exteriorizeze cultul intern. După cum copiii sunt obligați să-și arate, pentru binefacerile primite, mulțumirea față de părinți, tot așa și oamenii sunt obligați să-și arate mulțumirea față de Dumnezeu. Precum recunoștința nu e suficient să fie păstrată în adâncul sufletului, ci în mod firesc se cere exteriorizată, tot la fel sufletul, simte în mod natural nevoia de-a exterioriza recunoștința față de Dumnezeu. Semnele cultului exterior: ținuta respectuoasă, îngenuncherea, plecarea capului, rostirea rugăciunilor, cetirea, cântarea, toate riturile și ceremoniile, își au rostul lor bine definit și anume: exprimă sentimentele inimii, atrag atenția spiritului, păstrează memoria mai vie și mai durabilă. — *Cultul public* este adorarea lui Dumnezeu nu în singular, ci la plural, în colectivitate. Cultul individual și secret se completează în chip natural cu cel public. Comuni-

tatea este o necesitate atât din motive sociale, cât și din motive psihologice și religioase. Rugăciunea în comun e mai caldă, mai înflăcărată, mai înălțătoare, mai satisfăcătoare. Ea se impune și din cerințe educative; pentru binele colectiv, fiecare credincios e dator să dea un exemplu bun de împlinire a datorii religioase, nu numai cu vorba, ci mai ales cu fapta. Iubirea de patrie nu stă numai în sentimente sau numai în cuvinte; ea se pretinde tradusă în fapte, în manifestații publice, care să atragă și să cucerească și pe alții. La fel e și iubirea față de Dumnezeu: nu este întreagă dacă nu se arată în practica sinceră și regulată a cultului religios.*

Funcțiunea aceasta întreită a cultului religios corespunde celor trei scopuri principale pe care le împlinește cultul creștin: scopul *latreutic*, exteriorizarea religiosității interne, adorarea sfântă, exprimarea pioasă a cererilor, mulțumirilor și doxologiilor adresate lui Dumnezeu; scopul *harismatic*, primirea harurilor de sfințire, mântuire și binecuvântare dela Dumnezeu; și scopul *didactic*, vestirea, reprezentarea, tălmăcirea, întărirea și răspândirea credinței ortodoxe a vieții creștine. Cultul creștin este un teatru sfânt în care se reprezintă tot conținutul ideologic al religiei: se mărturisește crezul, se comentează dogmele, se propagă principiile morale și se consolidează viața religioasă; e o școală fără de vacanță, în care se învață virtuțile și se cultivă pietatea, evlavia, — acea calitate și expresie specifică de blândețe, seninătate, bunătate și sfințenie, care se întipărește pe sufletul și pe fața credincioșilor care trăesc mai intens religia.

Dar cultul religios nu este numai un teatru sfânt, o școală a virtuților, sau un mijloc de înălțare și împărtășire din sfințenia harurilor divine. El este, ca și religia, o trebuință adâncă și imperioasă a sufletului, un prilej de reculegere, de reconfortare și îmbunătățire de împăcare și de întâlnire cu Duhul Sfânt. În fața altarului căutăm și aflăm toți „o senzație, pe care nu o dă viața, trăită în luptă, în idealuri alimentare și în forfota după întâietăți, dar necesară și omului din vulg, și savantului, și artistului, și credinciosului, și ateului“ (T. A.); e senzația religioasă, percepția misterului divin...

Se obiectionează de multeori că Dumnezeu nu are trebuință de cultul public, deoarece El cunoaște interiorul inimii și fără de semne exterioare. Este într-o toată adevărat. Nici nu se spune nicăiri că Dumnezeu are lipsă de semnele și formele prin care ne arătăm iubirea față de El. Nu El de noi, ci noi de El avem trebuință. Nevoia cultului se impune pentru noi, nu pentru El. Copiii au trebuință de părinți,

* Se mai vorbește și despre un cult particular, când de pildă un preot e chemat într-o familie să officieze un oarecare serviciu religios. Acesta e tot un cult public, transmis în mediul familiar.

nu părinții de copii. În chip natural, copiii sunt aceia care simțesc datoria și nevoia să-și iubească părinții și să-și arate față de ei recunoștința. În fața lui Dumnezeu, noi — făpturile, copiii lui — ne simțim datori să-i aducem cult, și să-l proslăvim. Noi suntem cei mici și slabi, noi cei păcătoși și neputincioși, care avem trebuință de Dumnezeu. Așa încât, după cum copiii sunt obligați să-și cinstească părinții și cetățenii unei țări binefăcătorii și eroii, așa și mai mult decât atât suntem obligați noi creștinii să aducem cult lui Dumnezeu, din tot sufletul și cu toată ființa noastră.

Omul, familia, societatea, statul, cultura, omenirea și lumea întreagă, se cuvine să iubească și să adore pe Dumnezeu. Toate făpturile să i se închine, toți oamenii să-i cânte, toți credincioșii să i se roage și să-i strige din toată inima:

Slavă Ție, Dumnezeului nostru, Creatorului și Binefăcătorului nostru, în vecii vecilor.

Cărți

Nicolae Albu: ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC DIN TRANSILVANIA până la 1800. Tip. „Lumina“, Blaj, 1944.

În biblioteca Institutului de Istorie Națională a Universității Cluj-Sibiu, a apărut voluminoasa carte (334 pagini) a cunoscutului publicist d. Nicolae Albu. Apariția ei, e un eveniment de seamă în istoria vieții culturale din Transilvania.

D. Nicolae Albu, cu o sânguință și temeinicie deosebită, ne-a dăruit o istorie completă a învățământului românesc din Transilvania, unde toate provinciile geografice sunt cuprinse. Felul în care e tratat materialul, precum și metoda întrebuițată, cea științifică, cu o bibliografie amplă, utilizând toate cărțile de seamă, ne arată muncă și pricepere în cece privește sinteza nenumăratelor monografii regionale, ca și a articolelor răzlețe, întrebuițate la scrierea istoriei învățământului românesc din Transilvania.

Incepând cu școlile românești din veacul al XV-lea, cu primii dascăli, numiți „grāmatici“ din Cenad (Morissen) și de pe lângă biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului dela 1495 (pag. 8), cu „Gheorghe grāmaticul“ și cu alți inimoși și harnici brașoveni, cari îndeplinesc diferite funcții și de traducători, apoi cei din 1/2 sec. al XV-lea din cetatea Timișorii, unde era „biserica și școala românească“ (pag. 10). În sec. al XVI-lea centrul de activitate era tot Brașovul. Aci apare „primul calendar român“, în tipografia lui Honterus și multe alte cărți (pag. 13). Din documentele vremii (1509) sunt amintiți „grāmaticii dela Brașov“, dașcălul Stoican și Dobromir (p. 17). Epilogul Octoiului, scris de dașcălul Oprea, cuprinde date foarte prețioase din punct de vedere is-

toric și cultural (p. 25). Presiunea exercitată de calvini asupra Românilor, face să apară o mulțime de tipărituri: „Tâlcul Evangheliilor“ (Brașov 1564), Psaltirea (157.), Psaltirea slavo-română (Brașov 1577-88), ale lui Coresi, popa Iane și popa Mihai. „Palia dela Orăștie“ (1582) amintește pe Efren Zăcan „dascăl de dascălie al Sebeșului“. Numele descifrate ale multor dascăli spun mult despre școala românească din sec. XVI-lea (p. 27). Evoluția școlii românești din Transilvania numai studiind manuscrisele și cărțile vechi, se poate urmări.

D. N. Albu înșiră toate cărțile întrebunțate ca manuale de învățământ în sec. al XVI-lea, începând cu „Catehismul luteran“, Sibiu 1544 (pp. 32-3). La Brașov lucra un tipograf Călin, împreună cu 4 ucenici ai săi, care retipărește la 1566 Evangheliarul lui Coresi dela 1561 (p. 36). Sunt studiate și cărțile apocrife (pp. 36-38).

În sec. al XVII-lea găsim școalele mănăstirești. Mănăstirea și școala de pe lângă ea, se contopeau într'una singură: rezistența dărză în hotarele tradiției (p. 41). Un centru rural de cultură românească aflăm în Săliștea Sibiului, unde găsim pe „cnezul Dumitru“, Oprea Alămănuț (pp. 41-43). Amintim câțiva dascăli, în prima parte a veacului XVII-lea dela școala din Brașov: Sava și Vasile, pomeniți în vechile cronici brașovene (p. 53). Primul discurs funebru românesc e a lui Toader din Feldru (p. 57). El e cunoscut ca dascăl. Tot el a îndeplinit din Carpați și până'n câmpia Tisei rosturi duhovnicești și unele de natură laică, copiind sau legând cărțile bisericești, învățând copiii satului datorile bunului creștin. Uneori pregătea și pentru treapta preoției (p. 58). „Ion diacul“ din Nancova Maramureșului, scrie pe seama bisericii din Brașov la 18 Nov. 1653 o „Cazanie slavonă“, un „Ion diac“ din satul Pociovești (Bihor) copiază „Tâlcul Evangheliilor“ lui Coresi dela 1546 ș. a. (p. 59). Din Mehedinți găsim la Orșova pe dascălul Matei Bojidar, copistul unui „Moitvelnic“ dela 1686, complectat de popa Mihai din Căineni la 1734 (p. 60). „Dascălul Gheorghe“ din Iaz (lângă Caransebeș) scrie un Liturghier la 1698 și întrebunțează literé latine (p. 60). Se înșiră apoi grămaticii din Țara Oltului la 1658 (p. 76). Un dascăl de peste munți: Vasile Sturza Moldoveanul (pp. 78-80), e animatorul vieții culturale din Crișana și Banat. S'a oprit și la Nădlac câțva timp, pentru a scrie „Svetilnele“ și cele „11 Evanghelii ale Invierii“ (pag. 79). Centre de rezistență a ortodoxiei e și mănăstirea Sâmbăta de Sus, cu școala ei mănăstirească. Aici învață dascălul Vasile Holean și Ion Corbea (pp. 83-85). Catehismul calvinesc (Bălgrad 1648), cu litere latine, e cea mai veche carte românească cu litere latine și era destinată școalelor româno-calvine (p. 97). Prima carte pentru școalele românești din Transilvania e „Bucavna“ dela Bălgrad la 1699. E cel dintâi ma-

nual didactic, de aceea e o dată importantă în istoria învățământului românesc, apariția acestei cărți (pp. 101-104). Sec. al XVII-lea e tratat pe larg, și sunt amintite toate tipăriturile, cari au avut un rol educativ în acest timp.

Veacul al XVIII-lea ocupă un loc de seamă în istoria învățământului românesc din Transilvania (pp. 113-334). Aci se expune rolul ce l-a avut episcopul P. P. Aron la Blaj și deschiderea școlii (1754) și lupta cea a fost dusă de ortodoxia românească contra catolicismului cutropitor. Din școala dela Poiana Sibiului au ieșit dascălul Dumbravă (1733) și diacul Maniu (1738), (p. 127). O figură luminoasă e Sava Popovici (1735-1808), care a publicat un număr mare de manuscrise (p. 129). Interesanta sa predică: „Istoria Românilor din Țara Ardealului“, care antcipa cu 20 ani apariția cărții lui Petru Maior: „Istoria pentru începutul Românilor în Dacia“ și în care Sava Popovici pune față problema originii și continuității Românilor în Transilvania.

„Sava Popovici este primul cărturar român care a căutat să vorbească țărănimii despre originea neamului românesc. Rășirănenii aflau prin glasul lui adevărul, în numele căruia se cerea Vienei o recunoaștere deplină a celor dintâi stăpâni ai acestor plaiuri“ (p. 130).

Școala dela mănăstirea Lupșa a fost focar de viață culturală pentru Țara Moșilor (p. 137). Deosemeni cea a Vadului, unde funcționa o școală bisericească (p. 145). Toate mănăstirile vechi ale Transilvaniei au avut școli românești. Astfel în Banat găsim mănăstiri cu școli la Vărădia, Ciclova, Srediștea-Mare, mănăstirea Săracă. Această din urmă a fost un centru de dascălie românească, unde a înflorit arta pictorală bănățeană (pp. 149-150).

Pe timpul Mariei Terezia și Iosif II-lea, încep să ia ființă o mulțime de școli, în special cele grănicerești. La Arad era un început de învățământ românesc de pe la 1700. Pe la 1770 școala românească era condusă de Ion Mihailevici, viitor candidat la scaunul episcopesc al Ardealului, rămas vacant prin moartea lui Gherasim Adamovici (p. 157). Din școala mănăstirească dela Hodoș-Bodrog a ieșit învățatul protopop al Timișorii și prieten a lui Mihail Roșu, Constantin Șuboniu, autor a două cărți de teologie: „Despre învățătura religioasă“, și „Despre Dumnezeu în trei fețe și însușirile dumnezeiești“ (p. 158). Erau în Banat Școalele grănicerești una normală de băieți și alta de fetițe în Caransebeș, unde era sediul regimentului, altele la Pojajena, Bărsasca, Mehădia, Răcășdia, Bozovici, Slatina, (p. 160). Teodor Iancovici Mirivoi a fost primul organizator al școalelor triviale din Banat (p. 160). Mihail Roșu întemeiază la Timișoara o școală pentru învățători și preoți (p. 161). Iancovici trece în Rusia, fiind chemat de împărăteasa Ecaterina II-a să

organizeze învățământul acolo (p. 161). După el vine Grigorie Obradovici. Mihail Roșu dă cel dintâi „Bucvar“ apărut la Viena 1777, iar a doua oră la 1781. Din școala lui Roșu a ieșit Dimitrie Țichindeal și protopopul Lăzărescu al Lipovei (p. 167), Școalele din Blaj, rolul lor cultural, vlădicii cititori și susținători ai învățământului românesc, sunt descrise amănunțit și cu toată obiectivitatea de d. Nicolae Albu (p. 173—200). Șincai și Eustatievici, cu toate greutățile inerente, organizează școalele sătești. Școala dela Brașov în faza ei nouă a avut 3 dascăli și scriitori vestiți: Radu Duma, D. Eustatievici și Radu Tempea (pp. 226—234). La sfârșitul sec. XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea se aflau mai multe școli prin Bihor și alte regiuni, ca la: Șetin (1792), Siria (1733), Beiuș (1773) s. a. Despre cei trei luminași îndrumători ai învățământului românesc din Transilvania: Gh. Șincai, D. Eustatievici și Radu Tempea, și despre pedagogia lui Petru Maior, găsim pagini de interes deosebit ((pp. 306—334).

La sfârșitul cărții d-lui Nicolae Albu, găsim indice de nume și locuri (pp. 334—364).

Cartea d-lui Nicolae Albu, fiind de o importanță deosebită pentru școala românească, o recomandăm cu căldură tuturor intelectualilor români dornici de trecut istoric.

Prof. C. Rudneanu

Informațiuni

= † DR. VASILE TARNAVSCHI, arhipresviter mitrofor, fost profesor de studii Vechiului Testament și decan al Facultății de Teologie, și rector al Universității din Cernăuți, a încetat din viață în București la 4 Februarie c. în vârstă de 85 ani. Inmormântarea a avut loc în cimitirul Bellu din București, la 7 Februarie 1945.

V Tarnavschi a fost un profesor foarte iubit de studenți și un autor de opere teologice cum puțin s'au scris în limba română. Amintim: *Arheologia biblică*, *Introducerea în cărțile sfinte ale Vechiului Testament*, și comentarii la *Geneză*, la *profeți*, etc.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

= MINISTERUL CULTELOR a pus în vedere administrațiilor eparhiale și slujitorilor altarelor, de toate categoriile, din Moldova și Bucovina de Sud, să se întoarcă de urgență la posturile lor și să-și reia neîntârziat activitatea, altfel dela 15 Februarie li se suspendă salariile.

Apeluri asemănătoare s'au mai publicat și pentru învățători și funcționari, ca și pentru populația civilă.

E o datorie patriotică și morală ca aceste apeluri să fie ascultate fără nicio întârziere.

Refugiații sunt chemați la vetrele lor părăsite!..

= PRIMUL CONDEIU, care s'a simțit dator și îndreptățit să-și verse otrava calomniei împotriva Academiei Teologice din Arad, printr'un articol publicat în ziarul „Vestul“ din Timișoara, Nr. 3221—1945, este al diaconului Ion Triponescu din Lipova.

Dupăce patru ani a fost bursierul acestei venerabile instituții de cultură, dupăce patru ani a primit aci casă și masă de pomană, dupăce patru ani a supt laptele duhovnicesc dela această Mamă hrănitoare, și dupăce această Alma Mater i a dăruit gratuit „haina apostoliei“, reverenda pe care o poartă și astăzi, — d-sa recurge împotriva ei la insinuări perfide, la minciuni ordinare și la incriminări sub cel mai scăzut nivel al demnității omenești. Se constată că în acest individ, laptele iubirii evanghelice, printr'un proces chimic propriu oamenilor lipsiți de caracter și firilor intoxicate de venin, s'a transformat în ură și pâinea în piatră. Altfel nu ne putem imagina cum a putut descoperi în sarcina Academiei Teologice din Arad un oarecare trecut „urât“ și „monstruos“.

Nu e prima dată când un copil dă cu băta în cap la mamă-sa, dar e prima oară când un miluit dă cu pietri în instituția Mamă, care l-a hrănit, l-a îmbrăcat și i-a dat o diplomă academică.

Până când Consistorul spiritual din Timișoara se va pronunța în acest excepțional de grav caz disciplinar și până când nu se vor arăta dovezile desintoxicării, până atunci diaconul Ion Triponescu să știe, că moralmente profesorii Academiei Teologice din Arad și-au retras semnăturile de pe absolutorul său teologic.

Școala de Duminecă

8. Program pentru Duminecă 25 Februarie 1945

1. *Rugăciune*: Tatăl nostru.

2. *Cântare comună*: Nu vom tăcea, Născătoare de Dumnezeu...

3—4. *Cetirea Evangheliei*: (Luca 18, 10—14) și *Apostolului zilei* (II. Timotei 3, 10—15) cu tâlcuire.

5. *Cântare comună*: 1. Fericiți cei săraci cu dușdul...; 2. Fericiți cei ce plân; 3... cei blânzi; 4... cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate...

6. *Cetire din V. T.*: David cruță din nou viața lui Saul. (I. Regi c. 26).

7. *Povețe moral*: Relele întâmplări ale lui Iov. (Cartea lui Iov c. 1).

8. *Intercalări*: (Poezii rel. etc.).

9. *Cântare comună*: Porunca cea cu taină...

10. *Rugăciunie*: Rug. 7. dela Vecernie.

A.

Cetiți cu drag și răspândiți în cât mai multe familii „CALEA MANTUIRII“, cuvântul adevărului creștin.

Anunț școlar

Direcțiunea Școlii de Cântăreți Bisericești din Arad anunță elevii acestei școli că de prezent fiind edificiul școlii ocupat de spitalul militar rusesc, prelegeri regulate în anul școlar 1944-45 nu se pot ține; deci urmează ca elevii cari sunt în continuarea studiului (cl. II, III și IV), conform ordinului Ven. Consiliu Eparhial Nr. 183/1955, se consideră înscriși și pe mai departe cu studiul în particular, având să achite taxa de înscriere 1000 Lei precum și prima rată din taxa școlară (didactru 15.000 anual) 5.000 lei.

Elevii înscriși se vor prezenta la examen de fine de an, ce se va da în decursul lunii Iunie.

Acei elevi cari din orice cauză nu s'au supus la examen de fine de an în 1944, se vor prezenta și ei în luna Iunie pentru clasa neterminată, iar în sesiunea de toamnă, pentru examenul din clasa următoare, evitând astfel pierderea unui an școlar.

Se atrage atențiunea elevilor să-și achite restanțele față de școală precum și restanțele ce le mai au față de internat în natură, până la 5 Martie a. c. Cei ce nu-și vor achita aceste restanțe până la această dată, vor avea să le achite întregite, la suma taxelor stabilite pentru anul școlar curent.

Inscrieri noi pentru cl. I. în anul școlar 1944-45, nu se pot face.

Arad, la 10 Febr. 1945.

DIRECȚIUNEA

Str. Sarmisegetuza Nr. 5

Nr. 4493/1945.

Apel

Pr. Vasile Suciu, refugiat dela parohia Sf. Ilie, jud. Suceava găzduit în eparhia Aradului. Ne raportează că toate obiectele sfinte din biserică la care a servit au fost înstrăinate și tot astfel din cele mai multe biserici din jud. Suceava.

Sf. Sa roagă pe C. Păr. preoți din eparhie a dăruirii Sf. biserici din parohia Sf. Ilie, precum și altor biserici cari au fost despoiate, obiecte de cult, din care au de prisos la bisericile Sf. Ior, pentru că preoții bucovinieni, când se vor reîntoarce la altarele lor să aibă putința a săvârși serviciile divine.

Invităm pe C. Păr. preoți a da ascultare apelului Vasile Suciu, domiciliat în Arad Gai.

† ANDREI

Traian Cibian

Episcop.

cons. ref. eparhial.

Nr. 168-1945.

COMUNICATE

P. C. Preoți sunt invitați să solicite de organele școlare, resp. administrative locale, plata chiriiilor, pentru folosința edificiilor parohiale ca sale de învățământ locuiește învățătoarești etc.

Prin Decretul Regal din 2 Sept. 1944 restaurându-se Constituția Țării din 29 Martie 1923, care garantează dreptul de proprietate de orice natură, Decretul lege nr. 723 din 2 Nov. 1943 nu mai are nici o valoare legală.

Arad, din ședința Consiliului Eparhial dela 31 Ian. 1945.

† ANDREI,
Episcop.

Ic. Stavr. Caius Turicu,
consilier, referent eparhial

Nr. 437/1945.

Diaconul Alexandru Burcea, născut în 18 Martie 1921, în comuna Lotea Nouă jud. Vlașca, a fost oprit dela săvârșirea oricărei lucrări sfinte și depus din treaptă.

Consiliul Eparhial

Nr. 237/1495.

Concurs

Se publică concurs cu termen de 30 zile pentru ocuparea următoarelor posturi vacante-bugetate de Stat, — de cântăreți bisericești:

a) Categoria II-a urbană:

1. Arad Grădiște, protopopiatul Arad.
2. Spitalele, din orașul Arad.
3. Arad IV, (Cartierul Pârnea).
4. Micălaca Veche, protopopiatul Arad.
5. Curtic.

b) Categoria III-a urbană:

1. Pecica, protopopiatul Pecica.
2. Ineu, protopopiatul Ineu
3. Rovine, protopopiatul Pecica.

c) Categoria IV rurală:

1. Turnu, protopopiatul Pecica
2. Șiria, " Șiria
3. Buteni, " Buteni
4. Pâncota, " Șiria.
5. Hălmațiu, " Hălmațiu
6. Gurahont, " Gurahont
7. Cermeiu, " Cermeiu
8. Săvârșin, " Săvârșin
9. Radna, " Radna
10. Talpoș, " Cermeiu
11. Mândruloc, " Arad
12. Cuvin, " Radna

Venite:

a) Salariul dela Stat,

b) Stolele legale;

c) Eventualul pământ parohial.

Indatoriri:

a) conlucrarea alături de preot la toate serviciile din enorie;

b) instruirea corului bisericesc și a elevilor în răspunsurile liturgice unisone;

c) plata impozitelor după întregul beneficiu.

Candidații trebuie să fie diplomați ai unei școli de cântăreți bisericești și să îndeplinească condițiunile ce:ute de lege dela funcționarii publici.

Cererile ajustate cu actele reglementare se vor înainta Ven. Consiliu Eparhial, iar concurenții se vor prezenta în respectiva enorie pentru a-și dovedi dexteritățile profesionale.

Arad, din ședința Consiliului Eparhial dela 31 Ian. 1945.

† ANDREI
Episcop

Ic. Stavr. Caius Turicu
cons. ref. eparhial